Partint de la documentació conservada a la Biblioteca de Catalunya, l'historiador Joan Giménez i Blasco ha analitzat l'evolució de l'escrivania pública de Mataró a l'època moderna, un clar exemple de la continuïtat de la praxis feudal en aquesta època.

L'ESCRIVANIA DE MATARÓ, UNA DILATADA PERVIVÈNCIA FEUDAL

La utilització per a la recerca històrica de documentació procedent dels fons notarials mataronins m'ha portat a interrogar-me sobre les característiques i l'estructura d'aquesta funció pública a Mataró durant l'edat moderna. Aquest interès es veié estimulat per l'abundor de notícies disperses i, fins i tot, contradictòries, existents sobre aquest tema.

En la documentació del període, sovint es troben expressions com *escrivania pública, escrivania de destret, escrivania de la vila* o *escrivania parroquial*. A més d'aquestes escrivanies, tenim documentada l'actuació d'un bon nombre de notaris que ens han tramès en centenars de protocols, aspectes tan importants de la vida mataronina com són els acords del Consell de la Universitat, junt amb innombrables testimonis de l'activitat comercial, mercantil, corporativa i quotidiana dels darrers segles de la nostra història. El desconeixement sobre la gestió de les activitats notarials i la multiplicitat d'escrivanies fou gairebé total, fins la publicació d'un article de Carles Marfà i Riera on plantejà els resultats parcials de les seves recerques (1).

Aquesta comunicació intenta aportar a aquest buit historiogràfic noves dades per a una millor comprensió del fenomen estudiat.

És un fet prou conegut de quina manera la implantació de les estructures feudals en el nostre país significà una compartimentació de les competències de l'antic poder central o estatal —en el cas català comtal— que s'atorgaren els senyors jurisdiccionals i territorials sobre les zones que controlaven.

Aquesta compartimentació els féu alhora beneficiaris i titulars d'antigues funcions de tipus públic. Una d'aquestes funcions fou l'administració de la justícia, legalment denominada *mer* o *mixt imperi*, segons les competències que comprengués. Els senyors feudals obtingueren, gràcies al control de l'activitat judiciària, una font d'ingressos i un ampli poder coercitiu que els permetia un control més efectiu de les zones que senyorejaven.

Junt amb l'administració judicial els senyors assoliren també la titularitat de les escrivanies o notaries estretament vinculades per la seva funció a les cúries i justícies senyorials. A voltes la concessió de les notaries ho fou en règim de monopoli per part del senyor; en aquest cas es coneixien com a *escrivanies de destret*.

En una situació com la descrita trobem els habitants del terme del castell de Mataró, segons es desprèn de la lectura de la venda que del castell i terme de Mataró féu el rei Pere IV a Pere de Margens el 25 de gener de 1366 (2).

Ja en el segle següent, en els capítols presentats per la vila al rei Alfons i que havien de constituir el corpus legal de la vinculació de la vila a la corona, les autoritats mataronines manifestaven:

> *No vendrets, donarets, empenyorarets, stabilirets, enfeudarets ne servitut per rabo de alienació imposarets* [...] *o separarets de la real corona e del comptat de Barcelona lo dit castell, terme de Mataró ne castellania d.aquell ne la dita vila appellada antigament Ciutat Treta* [...] *ne lo mer e mixt imperi, ne altra qualsevol iurisdictio alta e baxa, civil e crimi-*

nal, ne les rendes, scrivania, notaria, censos, drets e pertinenties del dit castell e terme(3).

Per afermar la inalienabilitat d'aquests drets, els vilatans proposaren i el rei sancionà la vinculació directa d'aquestes prerrogatives a la persona reial (4). Poc valgueren les prevencions de la vila. La venalitat en la concessió dels privilegis reials es féu palesa amb doloroses conseqüències. Malgrat les solemnes promeses del Magnànim, la vila fou segregada del patrimoni reial i altra volta vinculada a interessos privats. L'escrivania seguí un camí paral.lel. Fou alienada mitjançant l'establiment que se'n féu a particulars.

Estudiarem a partir d'ara les vicissituds d'aquest organisme públic, i malgrat no fer un seguiment exhaustiu de la dilatada història de l'escrivania, n'oferirem una visió abreujada intentant clarificar les seqüències i els períodes més desconeguts així com les situacions de major rellevància històrica.

El primer titular que coneixem de l'escrivania amb posterioritat d'Alfons el Magnànim fou Bernat Ferrer. El batlle general Joan de Corbera, en una data que desconeixem, li atorgà diferents drets sobre la vila, el dret d'explotació de les carniceries i de tallar carn, el dret de mesuratge i també els drets d'escrivania i notaria (4 bis).

Aquesta concessió, que conculcava els drets assolits per la vila mitjançant el privilegi promulgat l'any 1419, fou combatuda enèrgicament. Hom arribà a un acord entre les parts pel qual Bernat Ferrer renuncià als establiments fets al seu favor, i la titularitat de l'escrivania retornà a la vila (5). A més del reconeixement legal dels drets de la vila, es féu una menció expressa de la districtualitat de la notaria, la qual cosa implicava el dret exclusiu en l'exercici de les activitats notarials, vedant la pràctica de la notaria en el terme a qualsevol persona que no hagués estat expressament autoritzada per la vila (6).

Aquesta situació no fou pas duradora. Desconeixem quines raons ho feren possible, però l'any 1454 (7) la vila feia establiment dels esmentats drets d'escrivania i notaria altra volta a Bernat Ferrer, a canvi de la prestació d'un cens. Ens manquen dades per a comprendre quins motius mogueren primer la vila a pledejar contra la concessió a favor d'en Ferrer i posteriorment a fer-li'n concessió. Si bé l'actuació de la vila sembla força inversemblant, podria proposar-se una interpretació en el sentit que la renúncia de Bernat Ferrer l'any 1446 fóra en realitat un pacte transaccional pel qual la vila recuperés els drets en litigi a canvi de fer establiment de l'escrivania a Bernat Ferrer.

Les tensions i conflictes no havien arribat pas a la fi pel que fa a aquest segle. A les darreries de la mateixa centúria es produí una revifalla del conflicte que originà una forta contestació per part de la vila.

Segons la descripció que dels fets fa Josep Ma. Colomer (8), Jaume Ferrer Despuig, fill de l'esmentat Bernat Ferrer, obtingué per concessió reial la titularitat sobre la notaria i escrivania. Aquesta decisió reial originà malestar i un enèrgic rebuig a la vila. Es feren consultes als advocats de la vila i aquests afirmaren *per moltes rahons han per cert dita escrivania és ésser de la vila de Mataró*. La qüestió fou debatuda a la sessió del consell de la vila del 22 de novembre de 1484 on s'afirmà que Jaume Ferrer *havia obtingut amagadament dita sentència reyal en gran dampnatge de la vila e contra de dita vila a total construcció per encativar e tenir per càstig los poblats de dita vila e terme*. També es posà de relleu que la concessió *anava contra constitucions de Cathalunya*. Es decidí iniciar una recollida de signatures dels caps de casa a fi de deixar constància escrita de la decisió presa i de donar suport a les iniciatives legals que s'emprengueren contra la nova liberalitat reial.

La indignació de la vila davant aquest greuge esdevé perfectament comprensible en considerar que tot just quatre anys abans, Ferran II havia promulgat el nou privilegi d'incorporació de la vila al reial patrimoni que garantia els drets de la vila, i que per als habitants de Mataró havia significat un esforç econòmic important (9). L'actuació de l'administració reial havia d'ésser particularment decebedora en aquells moments i d'aquí la resolució de pledejar en contra, per la legítima defensa dels interessos vilatans.

Agreujà sens dubte el conflicte el fet que el nou titular decidís aplicar amb duresa el caràcter districtual del seu dret. Per això féu publicar una crida, que es repetí en segles següents, en la qual s'indicava taxativament *que ningú dels poblats gos ni presumesca sots pena de sinch cents florins d'or, contractar ab corredor ni vicaris de la iglesia de Mataró* (10). A partir d'aquest punt coneixem ja les diferents parts en conflicte que s'enfrontaren i pledejaren —alguns durant segles— pel control de la funció notarial de la vila i parròquies, fins on s'estenia l'àmbit de la districtualitat de l'escrivania mataronina.

La vila fou, com hem vist, un d'aquests litigants. En reclamava la titularitat que explícitament li havia estat reconeguda per la Corona en els dos privilegis fonamentals dels anys 1419 i 1460 en els quals s'establia de manera fefaent el caràcter inalienable i inseparable d'aquests drets respecte del domini reial.

La segona part litigant foren els successors de Bernat i Jaume Ferrer. Fonamentaren les seves pretensions en els establiments que repetidament els havien estat fets, tant per part de la Corona com

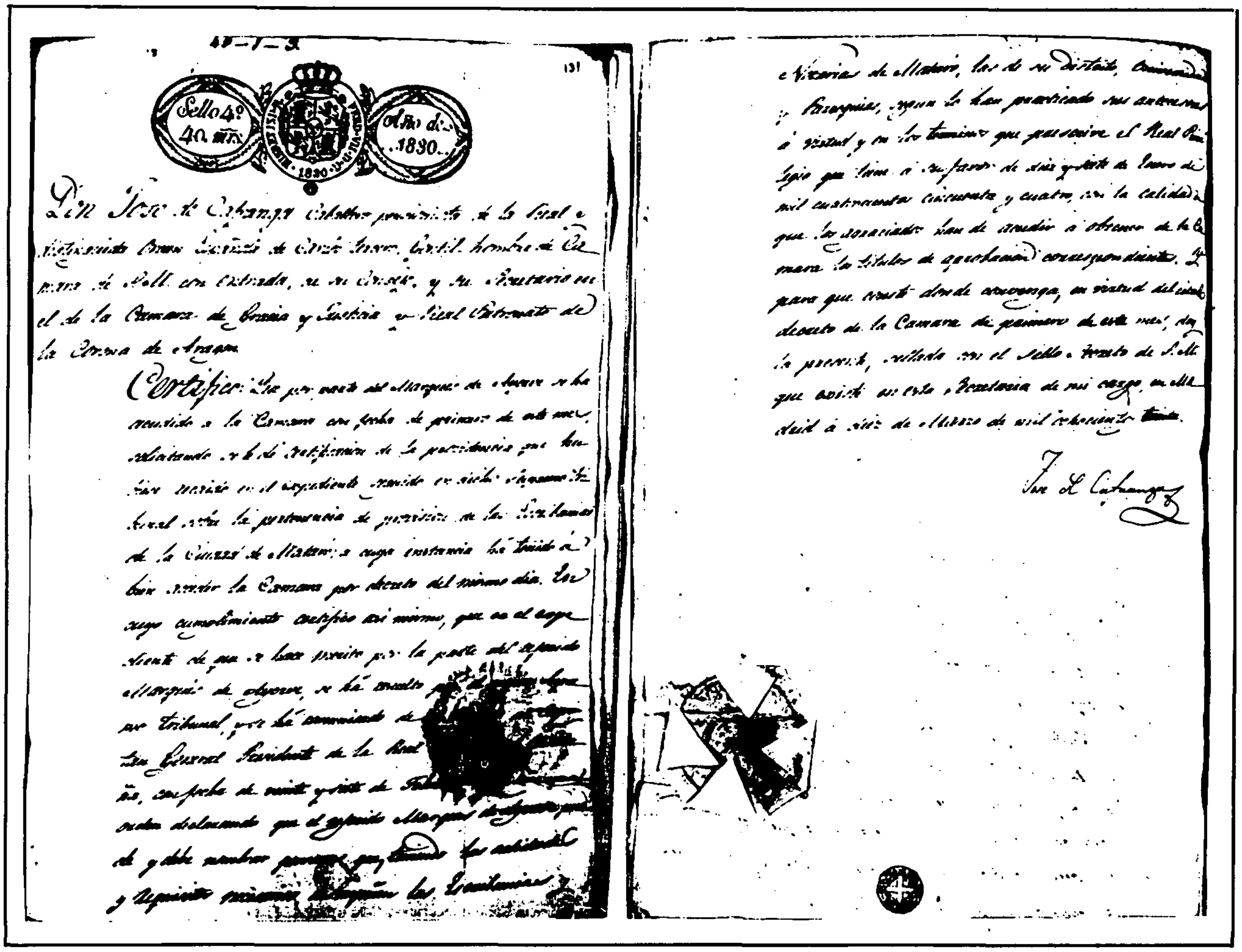

Certificació de la *Cámara de Gracia y Justicia* reconeixent la titularitat de l'escrivania de Mataró, a favor del Marquès d'Ayerbe. Any 1830.

per la mateixa vila. Si bé, com veurem, la principal oposició no la trobaren respecte de la vila, sinó respecte a l'altra part en litigi, els rectors de la parròquia de Santa Maria de Mataró. Aquests, basant-se en el caràcter consuetudinari de la seva gestió, s'oposaren durant segles a les pretensions dels titulars laics d'exercir en règim de monopoli la seva titularitat sobre l'actuació dels notaris.

Les qüestions i diferències entre la vila i els descendents dels Ferrer es degueren resoldre mitjançant un acord paccionat, del qual coneixem l'acta de concòrdia, si bé ens manca la seva datació. Ens confirma en el convenciment d'una resolució paccionada el fet que el conflicte no es tornà a plantejar en el decurs dels segles següents entre aquestes dues parts.

En el preàmbul es fa referència a la situació anterior de conflictivitat i es determina que la vila reconegui la legalitat de l'establiment que féu a Bernat Ferrer (11). Seguidament es relacionen els pactes que suposen una modificació respecte del primer establiment. D'entre aquests són significatius els que determinen un accés gairebé gratuït del consell de la vila a tot el que sigui treball notarial. (12) Es fan consideracions sobre les característiques dels notaris (13) i es reglamenten les taxes que s'hauran d'aplicar als diferents tipus d'instruments, i altres qüestions com són determinar el cobrament de les dietes o una regulació d'alguns aspectes formals de la notaria (forma de realitzar les requestes, etc.).

Bàsicament aquest document serví, a més de regular alguns dels aspectes formals de la pràctica notarial, per a cloure de manera definitiva les aspiracions de la vila sobre l'escrivania. Aquesta restava definitivament en mans privades de manera indiscutida i definitiva.

Si bé aquesta concòrdia signada probablement a les primeres dècades del s. XVI deixava de forma indiscutida la titularitat a favor dels propietaris laics, aquests s'hagueren d'enfrontar amb els rectors de Santa Maria. Examinarem breument les argumentacions d'ambdues parts.

La defensa dels drets de l'escrivania parroquial era formulada en els següents termes:

> *Abans que la dita parrochia de Mataro se intitulas Mataro, y que antigament se nomenava la dita parrochia de Mataro la parrochia de Santa Maria de Ciutat Treta que ha cerca de tres cents anys ja los rectors de dita Iglesia parrochial de Mataro ja estaven en consuetud y pocessio antiquissima de principi de la qual ja a les ores no y havia com de present no y he memoria de homes en contrari.* (14)

Davant d'aquestes argumentacions els successors dels Ferrer oposaven

> *La scrivania de Mataro e ses parrochias es scrivania de destret y fonch stablerta per Jaume Janer les hores llochtinent de balle general* [...] *a la universitat de la vila de Mataro de tal manera que ningun altre pugues rebrer actes sino lo qui tindria dret y causa de dita universitat a pena de cent sous per cada vegada* [...] *y tenint dita universitat expressa facultat stabli aquella a Bernat Ferrer predecessor de aquesta part de Francesch Ferrer y Despuig.* (15)

Aquest llarg contenciós entre les dues parts interessades que s'inicià en el segle XVI i del qual a les darreries del segle XVIII encara en formulaven recursos, ha estat estudiat per Carles Marfà (16). Segons Marfà es declararen sentències favorables als senyors laics en els anys 1581, 1587 i 1588. Mentre que en el 1590 els tribunals fallaren a favor del rector, però el 1617 altra volta fallaren a favor dels Ferrer.

Malgrat aquest reconeixement legal dels drets dels titulars de l'establiment i d'una intensa activitat judicial que perdurà durant tres segles, probablement no arribaren a aconseguir el tancament de l'escrivania parroquial, ja que aquesta, bo i trobar-se en una situació il.legal, pel que sembla continuà treballant durant tot el període de plets i querelles.

Més enllà d'aquesta tenacitat litigant, ben segur que hi hagueren uns interessos crematístics prou evidents per no haver-los de ressaltar.

L'escrivania degué esdevenir una font d'ingressos altament rendable en un període històric de desenvolupament econòmic i demogràfic en el qual la signatura notarial es feia imprescindible en molts aspectes de la vida quotidiana.

Hem intentar a partir de les dades a l'abast reconstruir, bé que de manera imperfecta i amb alguna llacuna, la probable genealogia i successió dels titulars de l'establiment. Les dades procedeixen del manuscrit que es troba dipositat a la Biblioteca de Catalunya (17) així com dels arbres genealògics dels títols nobiliaris que apareixen esmentats a la documentació. Una de les primeres observacions que es poden fer davant d'aquesta successió dels propietaris de l'escrivania mataronina és l'existència d'una lenta però continuada ascensió social. Tant és així, que dels Ferrers, notaris i escrivans barcelonins, es passà per la petita noblesa catalana durant els segles XVI i XVII, fins arribar a les darreries del segle XVIII a vincular-se amb un *grande de España*.

Els passos més significatius d'aquest procés foren la unió amb els Corbera, que aportaren la baronia de Llinars i la senyoria del castell del Far, i també l'emparentament amb els Santcliment, antic llinatge de mercaders i ciutadans honrats barcelonins. El matrimoni de Maria de Corbera de Santcliment amb Josep Antoni de Rubí és una altra fita en aquest procés d'ennobliment i prestigi dels successors dels Ferrer. Josep Antoni de Rubí, a més d'aportar el títol de marquès de Rubí, significava una aposta clara per la causa austriacista. Aquest personatge, que gaudí de marcat relleu com a militar i erudit, fou un decidit partidari de l'arxiduc Carles. Participà en el setge de Barcelona els anys 1706-1707 com a ajudant del príncep Jordi de Darmstadt. Fou ascendit a general per l'arxiduc l'any 1711. Després de la caiguda de Barcelona l'any 1714 dirigí com a lloctinent austriacista la resistència de Mallorca fins a la invasió borbònica. Posteriorment, seguint sempre l'arxiduc, fou nomenat general de l'artilleria imperial, virrei de Sardenya, governador d'Anvers, mariscal de camp imperial i finalment virrei de Sicília. Morí a Brussel.les l'any 1740.

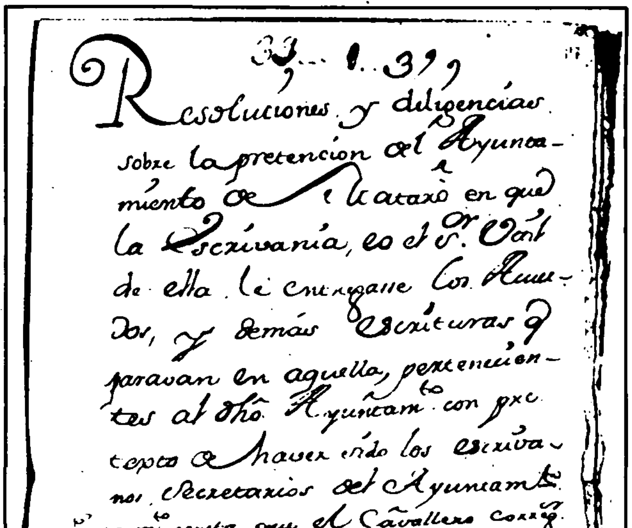
Resoluciones y diligencias sobre la pretencion del Ayuntamiento de Mataró en que la Escrivania, el Sr. ... de ella le entregase los Acuerdos, y demás Escrituras que paravan en aquella, pertenecientes al dicho Ayuntamiento con pretexto de haver sido los escrivanos Secretarios del Ayuntamiento.

Al.legacions de l'Ajuntament de Mataró, contra el propietari de l'escrivania, en negar-se aquest a lliurar la documentació municipal, en poder dels notaris, a les autoritats locals. S. XVIII.

SENYORS TITULARS DE L'ESCRIVANIA DE MATARÓ

BERNAT FERRER (1446)
Ciutadà de Barcelona

JAUME FERRER (1484)
Notari. Escrivà reial
Ciutadà de Barcelona

FRANCESC FERRER DESPUIG (1580-1588)

JERÒNIMA (CORBERA) FERRERA DESPUIG	=	*LLUÍS DE CORBERA I CASTELLET* (1600) Senyor de Llinars
ANNA (D'ARGENÇOLA) CORBERA FERRERA	=	*JERÒNIM D'ARGENÇOLA I DE BLANES* (1619)
FRANCESC DE SANTCLIMENT I CORBERA Baró de Llinars (1658)	=	*ISABEL (CORBERA) I PONS* (1678)
MARIA DE CORBERA SANTCLIMENT Baronessa de Llinars	=	JOSEP ANTONI DE RUBÍ I DE BOIXADORS Marquès de Rubí (1669 - 1740)
FRANCESCA DE CORBERA SANTCLIMENT I RUBÍ (1728) Baronessa de Llinars Marquesa de Rubí	=	FRANCISCO PIGNATELLI Brigadier i comandant general del Regne d'Aragó

CAYETANO Mª. DE SANTCLIMENT, PIGNATELLI, RUBÍ, DE CORBERA, FERRER I DESPUIG (1176)
Marquès de Rubí, baró de Llinars, *Caballero Comendador de la orden de Alcántara, Teniente General de los ejércitos de S.M.*

PEDRO VICENTE JORDAN DE URRIES PIGNATELLI (1789)
Grande de España, Marquès d'Ayerbe, marquès de Rubí, comte de San Clemente

PEDRO IGNACIO DE CORBERA JORDAN DE URRIES (1830)
Marquès d'Ayerbe, marquès de Lierta, marquès de Rubí, comte de San Clemente

SIGNES CONVENCIONALS

=	Matrimoni
CORBERA	Titular efectiu del dret
———	Fill/a
....	Manquen els titulars

Els seus descendents, però, prompte deixaren l'obediència austriacista. La seva filla Maria Francesca de Santcliment i Rubí emmaridà amb un noble i militar filipista, Francisco de Pignatelli, brigadier de l'exèrcit borbònic i comandant general del regne d'Aragó, que morí essent ambaixador a París. És a partir d'aquest punt que es produeix la castellanització del llinatge, seguint el camí que segles abans ja havia iniciat l'alta noblesa catalana que gairebé en la seva totalitat es dissolgué entre els grans títols castellans.

Els descendents dels Ferrers entroncaren, a la segona meitat del segle XVIII, amb els Jordan de Urries, aportant a aquests tots els títols acumulats en els segles anteriors. En assolir els Jordan de Urries el marquesat d'Ayerbe i aquest, l'any 1789, el títol de *grande de España*, els títols d'origen català quedaren relegats a un segon terme davant del prestigi assolit per les noves concessions. Malgrat tot continuaren considerant-se marquesos de Rubí comtes de Santcliment.

Aquesta breu visió genealògica, a més del component anecdòtic implícit, il.lustra el fenomen de mobilitat social de la petita noblesa, en el camí de la qual la noblesa catalana pràcticament es desnacionalitzà, i també reflecteix els mecanismes pels quals els grans aristòcrates castellans no sols acumularen titulacions inacababSles, sinó que, juntament amb aquestes, es produïa també una concentració de rendes o ingressos d'origen feudal que consolidava la seva situació de *notables*.

Pel que es desprèn de les transmissions que hem estudiat sembla poder-se deduir que la titu-

laritat de l'escrivania pertocava sovint a la branca femenina. Probablement es degué convertir en un tipus de renda adequat a l'hora de dotar les filles.

En el decurs d'aquests segles de control privat sobre l'escrivania mataronina, els senyors es feren reconèixer els mateixos drets sobre les de Sant Andreu i Sant Vicenç de Llavaneres, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià.

La gestió dels titulars sobre els seus drets mataronins es limità, a més de l'aferrissada lluita amb el rector, a efectuar periòdicament els arrendaments als notaris d'ofici que s'avenien a exercir a les notaries mataronines o de les parròquies esmentades.

Coneixem alguns contractes d'arrendament. Pels que hem localitzat podem dir que es feien per una durada de quatre anys, i els titulars de l'arrendament podien ésser un o més notaris. Pel que fa als imports, oscil.len entre les 910 lliures pagades l'any 1665 i les 1.200 satisfetes pel quadrienni que s'iniciava el 1673. Sembla evidenciar-se un increment dels imports en els darrers anys del segle XVII i primers del XVIII (18).

Els contractes d'arrendament ofereixen dades interessants pel coneixement de la gestió d'aquest dret. Així, en el pacte i arrendament establert per Isabel de Corbera i Pons al notari Salvador Saurí l'any 1669 podem llegir:

> *Ab pacte y condicio que dit arrendatari finit lo present arrendament hage de dexar en dita scribania regulats los manuals y notas dels actes y demes escripturas que haura rebudas en son poder regint dita scribania, y que no se.n puga a portar original algun, ans be hagen de restar dits actes scripturas y originals en dita scribania com es us y consuetud y que també tinga obligacio dit arrendatari de habitar en la casa de dita Scrivania. Item ab pacte y condicio que dit arrendatari haga de prendrer ab inventari totas las scripturas y papers que de present son posadas en un armari i parastajes en dita scrivania y que finit lo present arrendament tinga obligacio de restitubir lo dit inventari a dita senyora Dª. Isabel de Corbera.* (19).

En altres arrendaments es recullen altres aspectes que ens informen sobre les relacions entre ambdues parts. Així, en l'arrendament signat entre Francesca de Corbera Santcliment i Rubí amb el notari Lluís Bruguera s'hi llegeix:

> *Que per quant dita escrivania es de distret, y per consequent no pot altre notari actuar ni pendrer contractes en dita ciutat de Mataro y son terme y demes parrochies de distret com fins ara se ha practicat, menos que no tinga concedida facultad de dita senyora Baronesa sino sols lo notari regint dita Curia y escrivania y axo no obstant hi hagués algun notari que volgués pendrer, rebrer actes y contractes y actuar dins dita ciutat y son terme e parroquias sobreditas, Perço dita senyora Baronesa donera y concedira a dit arrendatari tot poder y facultad y todas las forsas que sien menester per a prohibir a qualsevol notari qui voldre effectuar lo sobredit sens tenir llicencia.*
> *Item que dit arrendatari quant mori o se.n anira algun dels notaris que vuy actuan y actuaran en dita Ciutat y parroquias del Distret, tinga obligacio de recullir las escripturas que lo tal o tals hauran rebut y posarlas en forma en dita escrivania* [...] *del modo que deuhen estar los manuals ben rubricats y enquadernats ab la millor forma.* (20)

Coneixem, però, també d'aquest llarg període de control de la funció notarial alguns incidents que de manera més o menys directa qüestionaven aquest estat de coses. Sabem de l'existència de conflictes entre els propietaris i el notari Simon per haver-se negat aquest a pagar sistemàticament l'import de la llicència entre els anys 1747 i 1770 (21).

Però l'incident que manifesta d'una manera més clara una certa actitud crítica respecte el funcionament de la notaria és l'enfrontament que s'esdevingué entre els propietaris del dret i el corregidor de Mataró Oroncio Betrela Andrade. Aquest, a l'any 1744, ordenà d'aplegar *todas las escrituras del Común de esta Ciudad que han quedado y quedan en su poder* (es refereix a l'actual notari) *respecto que sus antecesores fueron secretarios de este Común y por abuso las tenían en sus casas, y lo mismo mando executar a otros escribanos que tubiessen semejantes escrituras pues todas deven parar en el archivo de esta Ciudad.* (22) La resposta dels posseïdors de l'escrivania fou prompte:

> *Pide y suplica sea de su servicio mandar que dicho Iltre. Ayuntamiento no moleste al arrendatario de dichas notarias y escrivania con semejantes pretensiones, acontentándose que se le entreguen solamente originales de los libros en que haya deliberaciones de acuerdos del comun de esa ciudad, pero de los demas libros o protocolos en que mezclados con dichas deliberaciones haya otros instrumentos o escrituras* [...] *se les entreguen traslados auténticos de las deliberaciones de acuerdos* (23).

El corregidor s'hagué de conformar amb les condicions del marquès d'Ayerbe. Començava, però, a evidenciar-se un enfrontament entre uns privilegis d'origen medieval i la mentalitat autoritària i centralista de l'administració borbònica.

Tot i això els privilegis dels marquesos d'Ayerbe sobre les notaries de Mataró desafiaren aquestes actituds il.lustrades i aconseguiren superar els conflictius primers anys del segle XIX, de manera que en plena restauració absolutista novament per concessió reial s'atorgà als successors dels Ferrer, en aquell moment marquesos d'Ayerbe, el domini de les escrivanies de Mataró. Era l'any 1830 (24).

Fins ací una descripció obligadament ràpida dels fets. Algunes consideracions es fan, però, inevitables.

De l'actuació dels propietaris de l'escrivania respecte de la gestió d'aquest dret i de la relació amb els notaris que n'exerciren la pràctica, és fàcilment deduïble com l'escrivania va perviure fins a dades històricament prou avançades com una renda de caràcter feudal de la qual en fou usufructuària durant segles un nucli nobiliari ben aliè pel que fa a altres qüestions a la vida mataronina. Això origina que es mantinguin aquests mecanismes de detracció feudal fins ben entrat el segle XIX.

De la importància econòmica d'aquest fet sens dubte en parla de manera eloqüent el plet secular que pel seu control i explotació mantingueren els posseïdors laics contra els interessos eclesiàstics.

No és pas casual que les dues parts litigants pel control executiu de l'escrivania –que equival a dir dels sanejats ingressos econòmics que aquesta proporcionava– fossin dues de les institucions característiques de la societat feudal, noblesa i església.

Però del que cal deixar constància, i posar en relleu, és que aquesta pervivència d'elements de detracció feudal no és un cas aïllat o anecdòtic, com es podria esdevenir d'una interpretació massa centrada en aspectes parcial. Ben al contrari, l'estudi de l'edat moderna ens ha d'oferir moltes possibilitats de contrastar aquest fet que sovint hom oblida.

Cenyint-nos exclusivament al marc de la nostra història local, si fixem l'atenció sobre els esquemes econòmics i socials del període que coneixem com edat moderna, fàcilment ens adonarem de l'existència d'un entrellat d'obligacions d'origen feudal que mediatitzen i condicionen l'evolució de la vila. Aquest conjunt de drets és heterogeni, i sovint són exercits per diferents institucions o particulars. Hem exposat el cas de l'escrivania en mans de la noblesa. Podríem parlar dels delmes que percep l'església parroquial, però el principal beneficiari n'és, sens dubte, la Corona. A la nostra historiografia mataronina hom ha cedit a voltes a la temptació de considerar la fita indiscutible de l'any 1480, amb la concessió del conegut privilegi de Ferran II, com el moment en el qual es produí *l'alliberament feudal*. Veritablement aquest privilegi va restringir les prerrogatives de Pere Joan Ferrer sobre la vila i va consolidar les institucions i l'autonomia municipal. Però el que en realitat féu, a més d'això, en incorporar la vila i termes del castell al patrimoni reial, fou situar-lo sota la senyoria directa del rei.

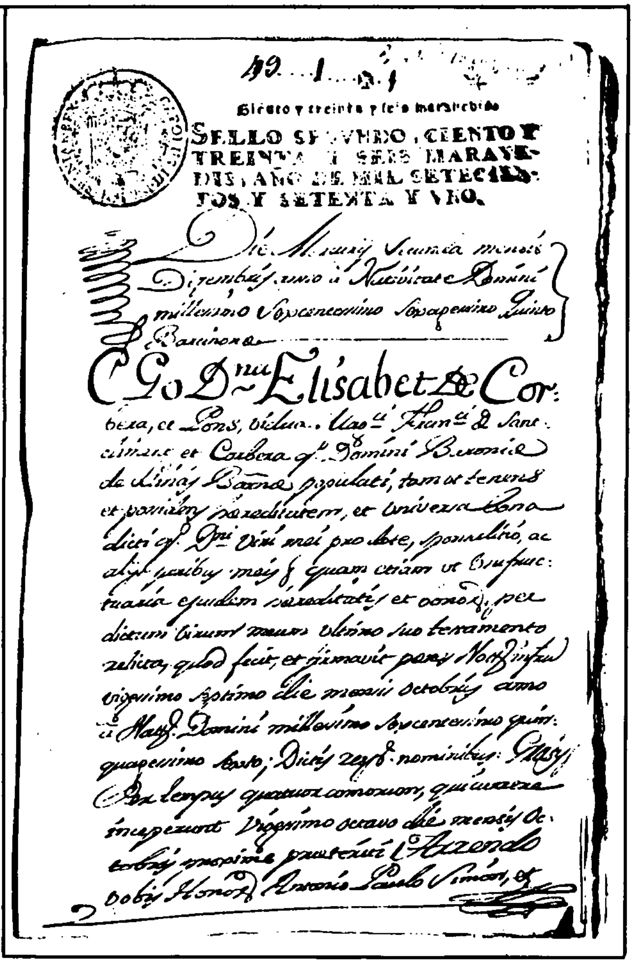

Arrendament de l'escrivania de Mataró signat per Elisabet de Corbera, titular del dret, a favor del notari Antoni Pau Simon.

Aquesta nova situació jurídico-legal de la vila en els segles que seguiren, caracteritzats per una davallada política, econòmica i financera com foren els segles XVI i XVII per a les pretensions dels Àustries, suposà una feixuga càrrega per a la vila.

Malgrat que l'anàlisi d'aquesta qüestió va més enllà dels objectius d'aquest treball, no voldria deixar d'esmentar algunes d'aquestes formes de detracció econòmica que exercí una monarquia en constant fallida.

La Corona percebia els lluïsmes per les transmissions de bens que li estaven sotmesos per raó de senyoria. La pràctica de capbrevacions per part dels oficials reials complementava aquest procés. Ambdues prerrogatives foren denunciades pels síndics de la vila, fins que s'obtingué un privilegi d'exempció, no sempre respectat pels recaptadors.

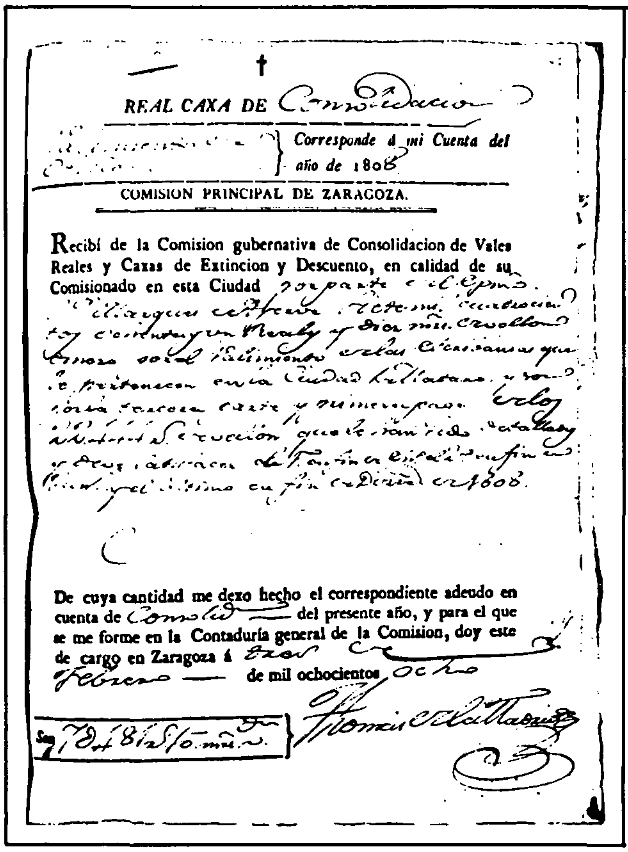

REAL CAXA DE Consolidacion

Corresponde á mi Cuenta del año de 1808

COMISION PRINCIPAL DE ZARAGOZA.

Recibí de la Comision gubernativa de Consolidacion de Vales Reales y Caxas de Extincion y Descuento, en calidad de su Comisionado en esta Ciudad [illegible]

De cuya cantidad me dexo hecho el correspondiente adeudo en cuenta de Consolid. del presente año, y para el que se me forme en la Contaduría general de la Comision, doy este de cargo en Zaragoza á [illegible] de Febrero de mil ochocientos ocho

Pagament efectuat pel Marquès d'Ayerbe a la *Real Caxa de Consolidación* per la seva propietat i drets sobre l'escrivania de Mataró. Aquesta fou taxada en 22.444 rals. Any 1808.

Malgrat l'oposició de la vila, s'hagueren de satisfer periòdicament els drets de *maridatge* i de *coronatge*, que s'havien de tributar en produir-se algun d'aquests esdeveniments a la família reial. La vila s'hi oposà en nombroses ocasions alegant que el carreratge respecte de la ciutat de Barcelona l'eximia d'aquesta obligació. Una altra d'aquestes figures impositives d'origen feudal foren els *quints* o cinquena part dels ingressos municipals, que la Corona exigia i que foren determinants en la conflictivitat entre Catalunya i les autoritats centrals abans d'esdevenir-se la Guerra dels Segadors. Una altra de les fórmules d'exacció tributària que es difongué en els moments en què s'agreujaren les necessitats de la hisenda reial foren els *donativos* o *servicios*, quantitats en efectiu que s'havien de satisfer sens cap altra raó que una *indicació* reial.

Per no fer excessiva aquesta relació assenyalarem una de les obligacions més feixugues que afectà Mataró i tot Catalunya. Fou la pràctica dels allotjaments dels exèrcits reials. Aquesta tradició, d'origen medieval, implicava que les forces militars havien d'ésser pràcticament mantingudes per les poblaciones on es trobaven. Equivalia a fer recaure gran part de les despeses dels contingents militars sobre el propi terreny. Les tensions i conflictes que això originà foren innombrables, i com és ben conegut, aquesta fou una de les causes que propiciaren l'alçament del Corpus de Sang. Mataró també va patir una i altra volta aquest problema, i no sols en el període anterior a la revolta, sinó també de manera particular en els llargs anys de guerra gairebé contínua amb França que s'esdevingueren a la segona meitat del segle XVII.

Totes aquestes prestacions es basaven en l'assumpció per part de la monarquia de les pràctiques feudals i afectaren no pas poc tota l'evolució de la vila en els segles de l'etapa moderna. Per tant, a l'hora d'establir periodització o valoracions en la nostra història, hom no pot oblidar que el que anomenem Antic Règim defineix un marc històric en el qual es produeix un enfrontament entre unes formes econòmiques i socials que encarnen i defensen el món medieval i uns nous corrents emergits en el desenvolupament de les activitats industrials i mercantils.

El llarg període conegut com època moderna significà una llarga transició que menà d'un món feudal a una nova situació caracteritzada pel protagonisme de la burgesia i de nous esquemes ideològics. I en aquesta llarga evolució hom ha de saber percebre, com ha indicat Pierre Vilar, *quel système de relations humaines impliquait le féodalisme et quel système a impliqué le capitalisme*, i al mateix temps com *Entre les deux, existent de multiples combinaisons de relations sociales et mentales, survivances du vieux système et annonces du nouveau* (25)

Aquesta és l'aportació que per al procés mataroní proposa el present treball.

Joan Giménez i Blasco

NOTES.

1.- MARFÀ, Carles, *La documentació notarial de l'Arxiu de Santa Maria de Mataró*. A "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria", núm. 6 (des. 1979), f. 14-20.

2.- *Vendo* [...] *et concedo per liberum et franchum alodium vobis* [...] *totum castrum de Matarone cum fortitudine ipsius castri et cum villa de Civitate Treta* [...] *et mansos* [...] *et cum feudis et feudatariis dicti castri et cum militibus* [...] *et aliis hominibus et feminis* [...] *et cum mero et mixto imperio et cum omni alia iurisdictions civili et criminali ipsius castri et terminorum suorum*. Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria. Registre 996, fol. 113-162.

3.- Arxiu Municipal de Mataró, Privilegis, Privilegi d'Alfons el Magnànim, 27 de juny 1419.

4.- *Attendentes et considerantes Honor. Joanem de Corbaria militem quondam Baiulum Cathaloniae stabilisse et in emphiteossim perpetuam concedisse Honor. Bernardo Ferrarii civi Barcinone habitatori villa de Matarone, et suius et quibus vellet perpetuo sub certo annuo censo ac intrata triginta florennorum auri Aragonia tabulas carniceria, et ius scidendo carnes quascumque in predicta villa et scribaniam et notariam dictarum villae et parrochiae*. Biblioteca de Catalunya. Secció Manuscrits, núm. 1.631, pp. 41 i ss.

4'.- *E de present vos senyor los incorporats a units a aquells axi e en tal forma que quiscu sia reu d.Arago e compte e senyor de Barcelona haia esser e sia en e per tos temps senyor immediat del dit castell de Mataro e de la castellania d.aquell* [...] *e del dit mer e mixt imperi e de les dites iurisdictions rendes scrivania notaria*. Ibdm. de l'anterior.

5.- *Et attenta* [...] *renuntiatione facta de predictis per dictum Bernardum Ferrer* [...] *Gratis et ex certa sciencia sine iuris alieni prejuditio stabilimus et in amphiteossim perpetuam damus atque concedimus vobis Petrus Vilardell, Francisco Roig alias Mas, Stephano Pongem dictae parroquiae Sanctae Mariae de Matarone juratis* [...] *nomine dictae universitatis et singularum eiusdem scribaniam et notariam dicta villa parroquia et terminorum dicti castri de Matarone et etiam scribanias Curiae Baiulus dictarum parroquiarum et termini de Mataro cum lucris, salariis, emolumentis et eius iuribus pertinentiis*. Ibdem. de l'anterior.

6.- *Ita quod dicta Universitas seu ab ea causam habentes et non aliqui vel alii sint scriptores, et notarii dictarum villa et Parroquia et Curia Baiuli predicta nec aliquis aliis nissi dicti notario regia authoritate creati a dicta Universitate seu causam habentes possit aut valeant in dictis villa et parroquia ac termini eorumdem aliquos actuas notariae et seu escribaniani exercere, sive facere nech in dicta parroquia seu eius terminis instrumenta seu acta aliqua recipere quod si facerem postquam eis presens stabilimentum innotuerit in penam centum solidorum*. Ibdem. de l'anterior.

7.- Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu del Rector. Plec núm. 41. *Stabliment de la Scribania de Mataró*, pp. 82 i ss.

8.- COLOMER, Josep M., *Mataró al mil cinc-cents*, Mataró, 1969, pp. 18 i ss.

9.- *Lo qual privilegi costa a dita vila e terme, carn e scuts e parts de llurs substentació*. Josep M. Colomer, *op. cit.*, p. 19.

10.- COLOMER, Josep M., *Op. cit.*, p. 19.

11.- *E primerament com entre les dues parts sobre dites scrivania e notaria publica sien moguts es fassen moure moltes e diverses differencies plets e questions perço causar despeses e mitigar e reposar les dites coses per utilitat e profit de les parts es stat concordat que la dita universitat de la vila e terme de Mataro ab lo dit* [...] *loen, aproven e ratifiquen un stabliment fet e fermat per la dita universitat de les dites scrivania e notaria publica al honorable en Bernat Ferrer quondam pare e predecessor del dit Jaume Ferrer*. Biblioteca de Catalunya. Secció manuscrits, núm. 1.631, p. 92.

12.- *Item es pactat e concordat que per la prisia de qualsevol contracte e instrument axi de sindicats com de alienacions e protests e ordinacions que los jurats vullen fer que lo dit Jaume Ferrer* [...] *no pugui demanar salari o paga alguna a la dita universitat*. Biblioteca de Catalunya, *op. cit.*, pp. 92 i ss.

13.- *Item es estat concordat* [...] *que sempre que lo dit Jaume Ferrer fara regir les dites scrivania e notaria publica per substitut seu posara en lo regiment e exercici de aquelles per tot son studi persona abta e sufficient de vida bona e honesta conversasio segons se pertany per tals actes*. Ibdm. de l'anterior.

14.- Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu del Rector. Plec núm. 21, fol. 13 v.

15.- Museu Arxiu de Santa Maria, Mataró. Arxiu del Rector. Plec núm. 21, fol. 71 i ss.

16.- MARFÀ, Carles, *Op. cit.*

17.- Biblioteca de Catalunya. Secció Manuscrits, *Establecimiento, entre otras cosas, de la Escribanía y Curia del Baile de Mataró*, núm. 1631.

18.- Any 1665, període arrendament: 4 anys. Arrendatari A. Pau Simon 910 1.
Any 1669, període arrendament: 4 anys. Arrendatari S. Saurí 1100 1.
Any 1673, període arrendament: 4 anys. Arrendatari S. Saurí 1200 1.
Any 1678, període arrendament: 4 anys. Arrendataris S. Saurí, S. Puig i S. Portell 1100 1.
Any 1728, període arrendament: 3 anys. Arrendatari Ll. Bruguera 900 1.

19.- Biblioteca de Catalunya. Secció Manuscrits, núm. 1.631, p. 93.

20.- Ibdm. de l'anterior, p. 109.

21.- Ibdm. de l'anterior, p. 25.

22 i 23.- Ibdm. de l'anterior, pp. 118 i ss.

24.- *Don José de Cafranga, Caballero pensionista de la Real y distinguida Orden Española de Carlos tercero, Gentil hombre de Cámara de S.M. con entrada, de su Consejo, y su Secretario en el de Cámara de Gracia y Justicia y Real Patronato de la Corona de Aragón.*
Certifico que por parte del Marqués de Ayerbe se ha acudido a la Cámara con fecha de primero de este mes solicitando se le de certificación de la providencia que hubiese recaído en el expediente seguido en dicho Supremo Tribunal sobre la pertenencia de provisión de las Escribanías de la Ciudad de Mataró, á cuya instancia ha tenido á bien acceder la Cámara por decreto del mismo día. En cuyo cumplimiento certifico así mismo, que el expediente de que se hace mérito por la parte del referido Marqués de Ayerbe, se há resuelto por el propio Supremo Tribunal, y se há comunicado de su acuerdo al Capitán General Presidente de la Real Audiencia de Cataluña, con fecha de veinte y siete de Febrero de este año una orden declarando que el referido Marqués de Ayerve puede y debe nombrar personas que teniendo las calidades y requisitos necesarios desempeñen las Escribanías y Notarías de Mataró, las de su distrito, universidades y Parroquias, según lo han practicado sus antecesores á virtud y en los términos que prescrive el real privilegio que tiene a su favor de diez y siete de Enero de mil cuatrocientos cincuenta y cuatro [...] *Y para que conste donde convenga, en virtud del citado decreto de la Cámara de primero de este mes, dou la presente, sellada con el sello secreto de S.M. que existe en esta secretaría de mi cargo, en Madrid a diez de Marzo de mil ochocientos treinta*. Ibdm. de l'anterior, pp. 127 i ss.

25.- VILAR, Pierre, *Le monde urbain dans la Catalogne des temps modernes*, A: *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona, 1984, p. 422.